

УДК 657

Плаксiєнко В.Я., Прийдак Т.Б., Косовська І.В.

Полтавська державна аграрна академія

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФАКТОРИНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті приділено увагу факторингу, як найефективнішої форми рефінансування в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств.

Ключові слова: факторинг, факторингові операції, дебіторська заборгованість, рефінансування, кредитні операції.

Plaksiyenko V., Pryydaк T., Kosovska I.

NATURE AND ROLE IN MODERN CONDITIONS FACTORING

In the article pridilino attention of faktoringu as to the most effective form of refunding in a management an account receivable of enterprises.

Key words: factoring, factoring, accounts receivable, refinancing, credit operations.

Плаксиенко В.Я., Прийдак Т.Б., Косовская И.В.

СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ФАКТОРИНГА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье приделено внимание факторинга как самой эффективной форме рефинансирования в управлении дебиторской задолженностью предприятий.

Ключевые слова: факторинг, факторинговые операции, дебиторская задолженность, рефинансирование, кредитные операции.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Функціонування суб'єктів господарської діяльності все більше потребує якісного управління фінансовими ресурсами, зокрема швидкістю обороту капіталу. Одним із інноваційних для українського ринку способів управління оборотним капіталом є факторинг.

Нині факторинг завойовує щоразу стійкі тривалі позиції на вітчизняному грошовому ринку. Але далеко не всі українські підприємства використовують факторинг. Це пов'язано, насамперед, із тим, що в Україні дуже поширена передоплата за товар і слабо розвинений комерційний кредит, як високо ризиковий. До того ж, факторинг у сучасному варіанті тільки-но починає з'являтися на

Плаксiєнко В.Я., Прийдак Т.Б., Косовська І.В.

вітчизняному ринку і можливості цього фінансового інструменту поки недостатньо оцінено.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Огляд економічної літератури свідчить про необхідність приділити більшу увагу факторингу як найефективнішій формі рефінансування в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств. Проблемі факторингу присвячено низку наукових праць. Серед вітчизняних вчених економістів, які займалися проблемою управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу, слід виділити таких авторів, як Ф. Бутинець, Є. Дубровська, Н. Новікова, О. Веренич, В. Марченко, А. Шаповалова, О. Терещенко та ін. Аналіз економічної і правової літератури не дає однозначного визначення поняття «факторинг». Його трактування змінюється в залежності від сфери та галузі дослідження, що пояснюється багатоаспектністю даної послуги.

Цілі статті. Мета дослідження полягає в теоретичному узагальненні наукових аспектів, які стосуються факторингу і висвітленні переваг та недоліків його використання для вітчизняних підприємств, що мають значну дебіторську заборгованість.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Факторинг вважається різновидом торгово-комісійної операції, при якій клієнт відступає дебіторську заборгованість з метою негайного отримання більшої частини платежу і тим самим збільшує швидкість обороту грошових коштів, знижує витрати по веденню обліку рахунків і отримує гарантії погашення заборгованості [5]. Завдяки договору факторингу постачальник може відразу отримати від фактора плату за відвантажений товар, що дозволяє йому не чекати оплати від покупця і планувати свої фінансові потоки. Таким чином, факторинг забезпечує підприємство реальними грошовими коштами, сприяє прискоренню звороту капіталу, підвищенню частки продуктивного капіталу і збільшенню прибутковості.

При цьому покупець, укладаючи договір факторингу, дістає можливість повернути борг через триваліший термін в порівнянні з комерційним кредитом (в окремих випадках борг пролонгується під додаткові зобов'язання), вирішується також часткове погашення боргу, що стимулює покупку товарів через факторингові компанії. Комерційні банки і факторингові компанії розширюють за допомогою факторингу круг послуг, що надаються, і збільшують розміри прибутку.

Факторинг — (від англ. Factoring – посередник) фінансова комісійна операція, при якій клієнт переуступає дебіторську заборгованість факторинговій компанії з метою:

- миттєвого отримання більшої частини платежу;
- гарантії повного погашення заборгованості;
- зниження витрат по веденню рахунків.

Як правило клієнт є постачальником, який віддає факторинговій компанії право на отримання платежу за товари або послуги. Факторингова компанія відразу виплачує клієнту від 70 % до 90 % потрібних йому грошей у вигляді кредиту, а залишок (без проценту за кредит та комісію за факторингові послуги) перераховують після стягнення всього боргу.

Суть та визнання поняття операцій факторингу наведено у кількох законодавчих актах (табл. 1).

Таблиця 1

Законодавче трактування суті факторингової операції

Згідно зі ст. 350 «Факторингові операції» ГКУ	Згідно зі ст.1077 «Поняття договору факторингу» ЦКУ	Згідно зі ст. 49 «Кредитні операції» Закону № 2121
<p>Банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати кошти у розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи</p>	<p>За договором факторингу одна сторона (факторинг) передає або зобов'язується передати кошти у розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи. Клієнт може відступити факторові свою грошову вимогу до боржника з метою забезпечення використання зобов'язання клієнта перед фактором</p>	<p>На підставі банківської ліцензії банки мають право здійснювати банківські операції, зокрема придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг)</p>

Законом України «Про банки та банківську діяльність» факторинг визначається як банківська операція, що передбачає банком права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги і взяття на себе ризику виконання таких вимог і приймання платежів [3].

Господарським кодексом України факторинг тлумачиться як придбання банком права вимоги у грошовій формі щодо поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги і прийом платежів. Це банківська операція, яка проводиться на комісійних умовах і на договірних засадах [2].

Відповідно до ст. 1079 ЦКУ [9], сторонами у договорі факторингу є фактор та клієнт. Важливо, що згідно з ЦКУ клієнтом у договорі факторингу може бути фізична чи юридична особа, яка є СПД. А ось фактором може бути банк чи інша фінансова установа, яка відповідно до закону має право надавати фінансові послуги, до складу яких віднесено факторингові операції [4].

Згідно з ч. 1 ст. 1078 ЦКУ, предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникнення у майбутньому (майбутня вимога).

Факторинг може бути дуже цікавою операцією для підприємства, адже він дає можливість досить швидко поповнити обігові кошти і водночас позбутися заборгованості контрагентів.

Проте плата за такі послуги може бути високою, а продаж прав вимоги боргу зі значним дисконтом. Саме тому для здійснення операцій факторингу СГД - клієнтові слід зробити кілька практичних кроків.

1. Проаналізувати доцільність операції факторингу щодо грошової дебіторської заборгованості, що обліковується, або щодо заборгованості, право вимоги за якою виникне майбутньому (майбутня вимога), та прийняте відповідальне рішення.

2. Визначити партнера, який виступатиме фактором у договорі факторингу (вибрати банк або іншу фінансову установу).

3. Проаналізувати умови договору [4].

4. Укласти договір факторингу. Наявна вимога вважається переданою з дати набрання чинності переданою з дати набрання чинності договору факторингу. Майбутня вимога вважається переданою факторингу з дня виникнення права вимоги до боржника. Якщо передання права грошової вимоги обумовлене певною подією, воно вважається переданим з моменту настання цієї події. У цих випадках додаткове оформлення відступлення права грошової вимоги не вимагається.

5. Оформити і передати фактору обов'язкові документи, пов'язані з правом вимоги боргу:

– документи, що підтверджують первинну заборгованість

боржника перед клієнтом (накладні на відвантаження товару, акти виконаних робіт тощо). У цьому разі слід надати копії таких документів, засвідчені печаткою клієнта;

– документи, що підтверджують дату настання певної події, з якою настане право вимоги до боржника (при майбутній вимозі).

б. Повідомити боржника про заміну кредитора. Відповідно до ч. 1 ст. 1082 ЦКУ повідомлення про заміну кредитора може бути як від клієнта, так і від фактора. Законодавством не передбачено вимоги щодо отримання згоди боржників за договорами, права вимоги щодо яких відступаються, якщо інше не передбачено первинними договорами. Але слід попередити боржника про відступлення права вимоги боргу, надіслати також нові реквізити, за якими той повинен погашати заборгованість. [4].

Визначимо основні переваги при укладенні договору факторингу [1]:

– можливість покриття дефіциту обігових коштів, страхування і запобігання кредитних і валютних ризиків;

– перетворення дебіторської заборгованості у вільні грошові кошти, можливість безризикового надання контрагентам відстрочки платежу (адже саме там, де підприємства практикують надання товарних кредитів, не обійтися без факторингу);

– можливість збільшення об'ємів продажу товарів і надання послуг. Більш того, разом із фінансуванням клієнт може розраховувати на допомогу фактора в управлінні дебіторською заборгованістю.

– отримати від факторингових операцій непогані комісійні;

– в першу чергу факторинг вигідний виробникові продукції, який шукає ринок збуту і поспішає отримати оплату за товар, щоб погасити ці засоби в оборот;

– факторинг вигідний підприємствам, які, реалізуючи свій товар, не можуть довго чекати оплати поставчань, оскільки їм необхідно швидко придбати товар у виробника.

Недоліками у факторингу є [1]:

– клієнт не відповідає перед фактором за невиконання або неналежне виконання боржником свого обов'язку, якщо даний договір є безрегресним (згідно статті 1081 ЦК України);

– якщо сума, одержана фактором від боржника, виявилася меншою від суми боргу, клієнт зобов'язаний сплатити факторові залишок боргу;

– значні суперечності в законодавстві України.

Висновки. Факторинг є особливо вигідною та ефективною формою фінансування для підприємств, що гарантує повне погашення заборгованості, але відсутність належного досвіду та кваліфікованого персоналу, не дає змоги врахувати належні власні можливості та можливості підприємства, яке хоче скористатися даною послугою, що відповідно значно знижує ефективність факторингу. Створення ефективної моделі управління дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності. Що в кінцевому результаті, позитивно вплине на фінансові результати підприємства від здійснення ним господарських операцій.

1. Глівінська Д. А. Факторинг: переваги та недоліки / Д. А. Глівінська // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>.
2. Господарський Кодекс України № 436–IV від 16 січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 872–XII від 20 бер.1991 р.: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Кондзелка М. Факторинг: облік і правове регулювання / М. Кондзелка // Дебет. – Кредит. – 2012. – № 49. – С. 38 – 45.
5. Макарович В. К. Особливості відображення факторингових операцій в фінансовому та податковому обліку / В. К. Макарович // Вісник ЖДТУ. Сер. Економічні науки. – 2012. – № 3. – С. – 122–126.
6. Податковий Кодекс України № 2755–VI від 2 груд. 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовт. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
8. Фарінович І. В. Вплив факторингу на фінансові результати діяльності підприємств / І. В. Фарінович // Економічний простір. – 2008. № 12/2. – С. 13–21.
9. Цивільний Кодекс України № 435 IV від 16 січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.